

IV. APPRECIATION OF MAJM' AL FAWĀ'ID WA MAMB' AL FARĀ'ID.

His works seem to be mostly modelled on those of his spiritual guide Shaykh 'Abd al Haqq of Delhi. He too like his Shaykh wrote on Qir'at, Selections from Mathnawi-i-Mā'nawī and Behjat al Asrār entitled Zubdat al Athār, stand to the credit of his Shaykh. He has selections from Kanz al 'Ubbad, Gulistan, Sharh-i- Hizb al Bahr, Hāfiz, and Kitab al Shafe' al Mushaffe'. His shaykh translated Zubdat al Athār, he summarised Behjat al Asrār. He too like his shaykh wrote, albeit incomplete, the commentary on Futuh al Ghayb - Shawāhid al Hasanāt is in the imitation of Taghrib Ahl al Sa'adat by his Shaykh. His Shaykh ~~xxx~~ wrote *الأئمة في أسرار الرجال* and *أسرار الرجال والرواة المذكورين في كتاب المشيخ*, therefore he too produced a voluminous work on *أسرار الرجال حبيب*

He did not either aim at parity with or competitive excellence over his Shaykh, or for that matter any other pious man. Rather his unbridled enthusiasm, permeated with transparent sincerity, demanded scrupulous imitation, as a token of complete submission, of every act of omission and commission by his Shaykh in order to be a deserving disciple. *اسم الشيخ في أسرار الرجال*

His Miftah al Usul on Hadith, is modelled, as far as its arrangement, in consonance with alphabetical order is concerned, on probably Kanz al 'Ummal composed in not too distant a past, which owes it celebrity, among other salient features, to such facilitating but unprecedented arrangement, by Shaykh 'Ali Muttaqi (d. 975 A.H./ A. D.). The idea caught on him and he extended the arrangement in alphabetical order, to include terminological words used in Prosody in Majm' al Fawā'id, a pleasant

are the demarkation of the two extreme points whithin which all his compositions, meant for the consumption by ^{الجمهور} ~~جمهور~~ طالب وطالب صارق -- a phrase coined by hss Shaykh and adopted by him -- must confine, including the work on prosody such as this one, probably on par with the 'Ilm al Ansab (genealogy) about ^{which} ~~with~~ the prophet (S. A.) has said " its knowledge is neither benefecial nor harmful " and therefore tolerable.

His discussions, often not necessarily exclusively prosodical, under various terms, bear witness to the fact that he has drawn heavily upon Qurān and Hadith, where brevity would have sufficed, as in case of ^{القباس} .

He has hardly anything to say what ^{شعر} , in terms of prosody,

is. He has quoted & instead Bukhari and Darqutni and Baydawī on ^{الشعراء يتبعهم الغاؤون} لأن السمرقند ما هم في آلات لا حقيقة لها وأغلب كتابهم في تنزيق الامعاء والاشهاد والفرح في الانساب والوعاد الكاذب والافتخار بالباطل ومدح من لا يستحقه والاطراء فيه

" Most of the subjects dealt by them is concerned with conceiving false ideas, devoid of reality, and a major part of their utterances revolve round tearing into pieces the honour, impairing the charactor, reproachment of genealogies, false promise, deceptive pride, and praising an undeserving person immoderately. "

قال بعض اهل الحقائق في قولهم تعالى الشعراء يتبعهم الغاؤون الى قولهم لا يفعلون اشارة الى ان الشعراء يجب مقامتهم ومطعمهم نظيرهم ومشاء قصدتهم ونياتهم اذا سلكوا على اقدام التفكر معاومة التذكر في طلب المعاني ونظمها وترتيب عرضها وقوافيها وتدريب تجنيسها واساليبها يتبعهم السياطيلن الطعائب ويوقعونهم في الاباطيل والاذيب فيهميمون في كل واحد من المدح والذم والحقجاء والكذب والفحش والشمم واللعن والافتراء والدعاوى والتأثير والتفاخر والتحاسد والعجب واطهار

الغفل والدناءة والحسنة والطمع والتكبر والذلة والمهانة وإضفاء الاخلاق الرذائل
والطعن في الانساب والاعراض وغير ذلك من الآفات التي ليس فيها السحر
لتصلوا الى اسفل الدرجات

" When the poets, in accordance with their positions, their end in view, their object motives and designs, wander thoughtfully, in the deserts of the subject matter, in search of ideas in order to versify them, they take care of their prosody and embellish them with figures of speech and styles, they are followed by the setans with vices that land them in vanities and deliberate falsehood, consequent upon which they bewilder in every valley of praise, condemnation, satire, lie, vulgarity, abuse, curse, accusation, tall claims, mutual boasting jealousy, haughtiness, laying vain claim to excellence, mean mindedness, avarice, ignominy, insult and various despicable manners, Taunting in respect of genealogy and honour constitute other evils, which haunt the poets to ensure ^{their} there place in the lowest part of the hell. "..... because they are

But the pious poets, called by him ارباب القلوب are exception. كذا انك لارباب القلوب في السمر سلوك على اقدام التفكر بنوا لايمان وقوة العمل الصالح فماتوا الذكر اكثرا ليصلوا الى اعلى درجات القرب ويؤيدهم الملائكة يدقون المعاني بل يوفقهم الله تعالى لاستنباط الحقائق ويلمهمهم الالفاظ الدقائق فبالانهاهم يسيدون في كل وار من المواعظ الحسنة والحكم البالغة وذم الدنيا وتركها وتبذيرها والآخرة وطلبها وتسويق العباد وتجبس الله تعالى اليهم وتشرح المعارف ونباه الوصول والحق على السير والتحذير عن الآفات القاطعة عن السير وذكر الله تعالى وتناثره وملكه النبي صلى الله تعالى وآله واصحابه وهجاء الكفار استنصار اهل الاسلام لما قال صلى الله تعالى عليه وسلم لحسان رضي الله تعالى عنه اخرج المشركين فان روح القدس معك

" Similarly when the masters of the heart^{da}, travel contemplatively in the light of faith, with the strength of virtuous deeds, and the support of frequency of Dhikr, to scale the most sublime stages of intimacy with God, the angels infuse ~~fresh~~ fresh vigour in them, nay even facilitating divine guidance help them deduct truth, and divine inspiration reveal to them the subtleties of words enabling them to traverse in every valley of kind exhortations, mature wisdom, denunciation of temporal world, adoration of and yearning for the Hereafter, inflammation of the desire of prayer, inculcation of divine love, elucidation of sciences, discription of union, incitement to ^{سيراني ال} cautioning against veils precluding ^{سير} and His Dhikr and praise, and praise of His Prophet (S.A.), his ^{AL}, his companions and railing at infedles in support of Muslims as the prophet (S.A.) ordained Hassan (R.A.) "redicule (in poetry) the infidles Ruh al Quds is with you. "

This is his discourse on the functions of poet and poetry, a menifes^{to} prefixed to all his creative activities, in which his inner self is asserted with a thump. Such ideas characterise his works. His own verses and those by others selectively cited by him invariably conform to these broad guide lines. Naturally reproval by him of certain poets ~~like~~ as follows, fall under what ^{he} you calls misuse of the power of speech as ^a rare divine gift. He approves punishment of death awarded by Mahmum, to a poet who exaggerated excessively his patron, in the following verses, to the extent of ascribing to him divine functions.

وتنقل الاله من حال الى حال
الافضيت با رفاق و احوال

انت الذي تنزل الالام منزلها
و تعارضت ماري طريقا الى احد

He regrets that Anwari has wasted his talent in showering following praise, rightly deserved by non except the Prophet (S.A.) on just an ~~the~~ insignificant minister, for which he was seen ~~in~~ repenting in the dream by some one,

ارکائات را بوجود تو افتخار در پیش از آفرینش و کمال تو برگار
قد شرف الله امرضا انت ساکنها و شرف الناس از سوال انسانا

The above verse by Mutanabbi means, "The land chosen by you as an abode was honoured by God and with your coming into existence as a human being, entire mankind felt honoured, by God."

Commenting upon it he regrets,

مضمون این بیت فی الحقیقت منحصر است در ذوات بهایون صفات سرور کائنات علیه افضل الصلوة
و اکل الثیمات اما حقیقتی در صریح کلامی از اراء زمانه نویسن حرف نمیزد و کسی را که شایان این
میدع نبود ستون

He understandably endorses Sa'di's objection in Bustan, to Zahir Faryabi's following verse.

نه اگر سیفند نهند اند لیلیا زیر بار تا بوسه بر زانوب قول در سده دیر

Under the word Amin, he has quoted excerpts from various commentators of Qur'an and has not recorded a single word from the point of view of prosody to justify into inclusion in this book. Commenting upon the word Arab he traces history of the origin of Arabic language, who is the first person credited to have spoken Arabic, excellence of Arabic etc. based on Hadith and Qur'an, to the total exclusion of prosody and deplores at the end the tendency of certain scholars of the age to get rid of Arabic words while writing Persian.

و این که بعضی از متکلمان روزگار الزام کرده اند که در محاورات نویس از نظم و نثر جز الفاظ فارسی
درج ننمایند - اگر این الزام بحیث استکشاف از الفاظ غول است زبانی با معاداتی و قد لا و
شعافه و حرمان که انبیا در یاقه اند و عیان ارادت این طائفة از صوب صواب در تاقه روا که قصد صفت است
از عیال و صبی دارد و طبع از قبول آن خندان آبا می آرد

Explaining the metre Basit, he has narrated at length the story of Busayri, the author of قصيدته composed in the said metre. He could have ~~avoided~~ avoided the story, but he is more interested in ~~his~~ its merits, in favour of a Salik, than in its metre. He clarifies that its correct name is, ^{أخبرني} برده

هذه القصيدة قد اشتهرت (ت) بين الناس بالبرده بالمراد المهرجلة بمعنى الثوب المعروف وليس كذلك بل الصحيح الذي يفهم من هذا اللفظ ينصحف برده بمعنى ان هذه القصيدة تدعى من قراءها بخلاص من الاقفاط والعجائز ويعلم هذا المعنى مما يجئ بعد هذا في بيان فواصل هذه القصيدة
قال صاحب كتاب برجة الاسرار في ترجمة الشيخ الجليل على بن الرهثي هو اصح
احد اصحاب اربعة الذين كان مشايخ العراق ليمسواهم البرود على معنى انهم يدرون الاكسمة والابروس وهم الشيخ القادر الجبلي والشيخ على بن الرهثي والشيخ بقاير بطبواء والشيخ البوسعد العتايوي رضي الله تعالى عنهم - من قدس سر

In the margin it is noted by Mohammad Rida himself in his own handwriting.

The correct name of the said Qasida, is according to him is برده and not برده which is the تصحيف of the former word. Just as the four Shaykhs of Iraq, referred to above, ~~of the~~ were on the authority of the author of Behjat al Asrar, known as for their capacity to cure blindness ^{بصر} this Qasida too, looking to the anecdote connected with it, was called برن but later due to تصحيف people called it برده.

He relished to quote the Qasida ascribed to Hadrat Ja'far al Sadiq to explain metre Kamil and notes

قد ذكرنا لآتقيا وان من خاصيتها الاجابة وما داب جماعة انه راي ذلك متقولا عن فخر الامام
المؤلف فقلنا من بعض العارفين فينبغي للطالب الصادق ان لا يطلب عليها مهما امكن فانها
مناجاة عجيبة

He has cited قصيدته by way of example in ^{بجرت دارك} and noted.
وهذه القصيدة كثيرة البركات بجملة لكشف الكرب وقضاء الحاجات noted.

Such impropor^{tionately} preponderent observations, appreciation and denunciation, dos and donts for a Sālik may be quite uncalled for, according to others, but not ^{by} him, in a work pur-
ported to have ^{been} written on prosody. The mystic in him gets better of ~~hi~~ him; the Muḥaddith in him overpowers him, the Mufasssir in him has a predominant say; the instructions to him by his Shaykh are his prized convictions, for the expression of which no opportunity is left unexplored and no occasion is deemed uncalled for. His mode of thinking is his personality which leaves indelible imprints ~~x~~ upon his compositions. He looks upon every subject as a means to a declared end. Any thing not conducive to the achievement of that end has to be discarded; slightest deviation, in thought and expression, from this rāghitous path is just unthinkable. His exhaustive stand transforms every subject he touches into what is palatable to him. The last Misra' of his 24 Rubā'i, quoted by way of example, to illustrate ^{منجھاراؤں کا رخ}, mostly condemn prosody and recommend ~~x~~ other virtues.

~~He calls~~ As a poet he has attempted almost all the forms of poetry. ^{قصیدہ غزل مثنوی قطع سرب مستزاد رباعی علی نفسینا ذوالواقعتین ربیع}
Form of the poetry may change, but not his approach to ~~kit~~. He has written Na't, eulogised Imam Ḥusayn, 'Abd al Ḥāqq and Gauth-i-Āzam, in his Qasidas and not a king or a noble. His other verses are didactic and mystical.

He calls Nafs, ^{دوسرے لوگوں کی} . Worldly people, the captives of eating and sleeping like animals, are farther charmed by the ^{نفس امارہ} which make them land in " the disgusting inn " (^{وحشت سرار میں وزماں}), " the lonely and uninhabited place of multiplicity " (^{میراں کر ت}) abounding in ^{دیر} . He calls the

world, ^{دولاج} where people lie idle under the shadow of owl of avarice. Crowning fact is that even the kings supposed to be the culmination of every conceivable temporal comfort and pomp, are, according to him, ^{گدا پان ویرانہ بے توانی}.

نفس دد سیرت کہ دارد روز و شب خراں دلت ^{دور باطنی از روی کہ بود پروں اور دا}
 چکر در روز و شب سپوده در ویرانہ گرت ^{بلی در سنگ دل از لکچر و شہر بہ لکشی}
 سرور دل ابر بادت رو پروں ^{ز وقت سر اسر زمین و زمان}

ابرا سیران خواب و خور چون بہائم ^{در رہ نکر دینوی بہ دایم}
 چہ افتادہ در سایہ حرص و جہل ^{رو طراز اوج بہمت حاکم ملک}
 تو خود بگور سلیں چہ گوئی دل بند ^{بیس سران خرابی آں در نشست}
 Intoxicated by the wine of self - projection, people

indulge into scholastic erudite, hair-splitting discussions to satisfy their own sense of glory. All their activities revolve round the pivot of deceptive self estimation and self centeredness which ultimately leads them to disquieting confusion.

۴
۵
 دولت برد مائل سر قصر خور نمای ^{خیل و مال خود فروشی شہو بہ حاصل است}
 کی نہی قدم برون اندر درہ لیبای ^{قصہ کو تہ کہ سازد ساد صاحب دل است}
^{وضع خود بینی بنامہ قابل رنگ قبول}
^{کمالی کہ دل شد ریش شہو در فوٹین می}
^{ناخند غافل آسما بستی بدیر دنیا}
^{بہودہ بادہ بیما از ضم خود نمای}

He therefore exhorts us to try at least once, and that too for a second, to get rid of ^{نفس الامارہ} and see for our selves the result ^{سالک اندازیم باغ نفس اسودہ} ^{یک نفس و صحرای از نور قصد انکسار}

از مدخل کائنات چوہ و دور ^{از مدخل کائنات چوہ و دور}

If one happens to cast a glance at the Beauty of the Beloved which generates love, it will help him achieve ^{تجربہ}

and emancipate him from the captivity of others.

آنکه غمزه‌های آن نفس شود مایه
خوش بانی مجده که در دهر
که آغز نظر وقت بر حال حبت
دامن بگل یوس نیالوده
در دلیس جورا ز ما حبت دوتا شود
نموده که شده یار با ندامت اسیر عیار
دست دلیس نمی زلت و دیو استود

Therefore he siezes upon every opportunity of

زنده دلان یا خرا از ذرات
بخوان را چه خبر از سبقت
ذکر بر دشته بهشتی ز دل
نقبت درین سینه و رب الفلق
در طلب کعبه ذکر ابرار
خون چدر نیز به چار عرق
رنیزه خورخانه ده ذکر سنو
دست خود ستور ز دیگر طبق
ذکر بود که سبیل لایم
گرچه نظر می کند اندر ورق

This in turn begets into him and درد

دل که میسر طالب است در طلب را
مبارک است برو صبح نال حبت
نکند پیش طالب در طلب از عشق
هر آنچه است تا نغمه ساکن در اعلم دوا
بنا بر دو جانان گشت زان سال مستی جانم
که سوداگر بود حرفی ز دستان بر زبان
A man devoid of کبیر رنگی is to be scoffed at, as a verse of
defective measure. Contentment ensures

کافی دیده و تعامل و رنگ دلی
که شود از عقل ره در دلیس بهر دور
بود از باغ طلب خار دل آزار دور رنگی
بسم از غیب بجانم گل بی خار نشیند
بر آدمی که درونیت حسن یک رنگی
اگر چه هست بصورت ز مهر و ماه فزون
بود بر دوزخ و پرور حقیقت بی
محل فضا که مانند بیت نامزدان
Hafiz says,

اگرچه بگویند با خضر هم نفس بانی
نهان ز چشم سکندر چون آب حیران بانی
میان عاشق و معشوقه عشق لایم
بر لبها عیار تو خود حجاب خود جانم لایم
بیخ فانی نیست

He too, wants to discard the terms like, I and We, annihilate himself and retire to the seclusion of oblivion, beyond

recollection by any one. In self-effacement he would even like
'Unqā to lag behind.

دلاخنی و اندیشه خویش را
نمود و فاساد را گشتوان
نماید عشق که جان باخشی سجد و رات
خاسته نازیمه گزین شهود و رات
به خود از سستی خود در عاف عشق
جمله عذبت خود در عشق شوم
نه تنهایی جان و در کن جان تا توانی
که شد سوزش تنهایی جز و نانی

ایضا بهمان سوز سستی جان
که عشق شود اندوخته شده جان
خوش آن زمانی که مانند وقت راه یابد بکوی عرفان
بهم نشیند از قد سستی ضمیمه شده که جانان
ساخت بر این سستی بشکن به ریزد سستی
بشاید سوز سستی را بر آشفانی

In the following couplets he wants his readers to revise
their definition of صاحب زمان شاه زین رستم عصر arrived at under the
impression of the misled poets.

خون کرد جانان خود که گردد زان اردن العجب صاحب قرائش
کسی را که پاک است از ما و من زان گفت این شبهه شاه زین
زبون رستم نفس را هو که کرد بودی الحقیقت عجب سیدان

He therefore is above all and first of all a Sufi, every
inch of him uncolonized.

صوفی آه باشد که باند صاف دل از کوش غیر
پاک نبود چنانچه با اند چون نگش با سیر سیرا

It is a common practice with the Persian authors to
write Muqaddama in accordance with the nature of the subject
proposed to be dealt with. Similarly Maulana Sulaiman, too, has
with a touch of pleasing originality expressed his views on
Hamd and Nat in terms of prosody, in the Muqaddma.

Though he claims to have arranged prosodical terms in
alphabetical order, a cursory glance at the list of content,
suffices to prove that this work is not that conducive to
instant tracing of ^{the terms} it ~~term~~ dealt with, as it should have been
like a dictionary, because he has not cared to re-arrange, in
alphabetical order, the terms beginning with the same letter,

after wards. Thus *ابتداء* is followed by *اذالم* instead of *ابداغ* and so on.

He humbly admits on his part, insufficient knowledge of prosody not attended upon since a fairly long period. He seems to have astrayed into this field because he has rearranged in alphabetical order, *Watwat's* entire *Hada'iq al Sahar* as far as figures of speech are concerned, without ofcourse, acknowledging it. Maulana Ahmad his son and Mohammad Rida, in whose possession this manuscript seems to have remained as is evident from ^{scrabbles} ~~squa-~~bbles by the latter in his own hand, do not point out this glaring fact. At a number of places, he has not specified the poets to whom the couplets quoted belong. Therefore, an attempt has been made to insert inverted comma, in the text to indicate ~~unknown~~ unacknowledged excerpts and point out in the foot note the names of such poets on the basis of *Hada'iq al Sahar*. Had he confined to the excerpts on the definitions of the ^{figures} ~~figurs~~ of speech and quoted his own verses by ^{way} of examples under them, as he has done in case of various metres, the value of the works would have increased. ^{Such} such couplets by him can be gleaned even ~~fre~~ from those of his verses which he has quoted ~~in~~ elsewhere in this book.

از حسن آن حسن صفت زلفی او کون گشت نیده احسان کرید (ناقص)
 چون بشام آرد سلیمان روز اندر یاد حق رشک بر جانیس بود سلطان روم و شام را (نخستین)
 اب تو جلالیم عیون لیسیل و معانی لیسیم ز سی سعادت که باشم از طایفه یوسف فیض بادیا (ملاح)
 دلاهمینه چو نرفد اید غم منم جنان باطن باشم پر از جود ازل طایفه عینده یا کهن ز بار اسماء (فلسف)
 سر نایب حیات اگر میکنی طلب صرف رهش نمائیم سراپای حیات (رد المحتار علی الصمد)
 دل که بر سر کمالیات در طلب را سوار گشت بر در صلاح حال محبت (استغفار)
 جید آرزو ز هر که حد نوزد پاک خیز فیض ابد (فظ)
 ردره تا شود عین فنا بر او لیس نیست ممکن که در باب فنا بگناید (نضار)

سپهسالار اعلیٰ رسالت احمد زنگنه
 که در خدمت کمر بسته چون مراد صمد سیمانی
 ترین گرد جانان هو که گردد
 نوازه کرده لقب صاف خوانی
 هزار رانها را برون فروم چنین
 که دانش طلب از کائنات در چنین
 به شهابی جانان نو که جان نازان من
 که شمعون شهاب زینت خردن من
 (اعراض) (استغراق) (استغراق)

The poet makes it incumbent upon himself, though not unavoidable, the use of something, for instance a letter either in RAWI or RIDF at the end of the verse with a view to enhance its beauty which is not necessarily adversely effected by its absence. Then it is known as **اعانت** which is also called **الزام**. For instance, insistence upon the letter **ت** in the words **کتاب** and **غلاب** which could rhyme with **صواب** or **خواب** as well. Maulana Sulaiman says that **اعانت** should also include the insistence, self imposed of course, upon the use of a certain letter in the words in the beginning as well. This according to him, is not clarified by any one, but he himself has successfully tried it. He would like to be noted and acclaimed for the introduction of this variety of **اعانت**.

والزام کرده حرفی از حروف را در رکن اول و صریح بیف که صدر و ابتدای باشد باید که از صفت اعانت که عبارت است از الزام مالا یزیم بود و از این باب شمرده شود و بلکه کسی تصریح باین معنی نه نموده و بر لوح بیان نه نگاشته و عجب این مجرای در بعضی غزلیها از خویش این صفت را بر سر داشته چنانکه حرف کاف و دال در این دو غزل - و عجب این مجرای را در این صفت شعر بسیار است

He has then quoted two beautiful ghazals in which **صدر** and **ابتداء** of every **قصیده** invariably begins with the letter **ک** and **د**.

کام دل هر که سازد از خود دور	کاروان تن رود به بانگ بلند
کوه ناطق اسیر حسن نه کند	کامل اندیشه جرس نه کند
کند باشد که طایب جانان	کی بود تا که دل ز دولت غور
کسب احمد من خوشتر نه کند	کیفادی قبا بپوش نه کند
کور دل قدر پیش و پس نه کند	
کودک آسان لهوس نه کند	
کوزه هر که شهید حق دارد	
کاسه وقت پر مگس نه کند	

<p>دلمان فکد کاد اردلدا عشق نیست دل لبسته نگار سعادت کجا شود دردی که درد است سیمان حشمت را درمان آنکه دل آن دل را با شود</p>	<p>اما مدل آنکس است که دیوار فاطم دایم بخت خاک تبارش بنا شود دریا در هر صبح زن از گوه صفات دین پرور را کجا که دروازه شاد شود دولت شهر که نابر اندلبه ترا دکان وقت بر رشتاع و ما شود</p>	<p>کامر دنیا من سلیمان وای کین نکوهیده بشو کس نکند در سولین جورا بار حجت دوا شود دست فکشتن منی را تقو دیو شود دینار دوزخ را دل ناکد رود پرو در کائنات حق طبعی معتد است و</p>
---	--	---

As a prosodian he notices, points out but does not object to the intermingling of the imperfect variants of the same meter in the last feet of both the hemistich, as it does not adversely effect its flow, though the inability of the poets to appreciate the subtle prosodical variations and its niceties warrants drawing of attention.

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

باید دانست که اگر مصراع مینه با مصراع غیر مینه جمع گردد و در اول و دوم
 و سیم تا پنجم مقدار تفاوت ناموزون نشود اما در مطلع لازم است که بر یک و تیره باشد

He makes it a point to draw the attention of the reader to the metres like *مضارع رمل خفیف* which have the latent potentiality to yield pleasing imperfect variations, other than those recorded so far, to a poet who has mastered prosody. He always points out whether certain metre is used perfect or

imperfect, rarely or frequently, by Persians or Arabs or by both.
 و با تجلیم این یک دستگی تمام دارد و استیفاء صریح چرئیات اوزان او کلام را از دایره اقتضای بردن
 می آورد و بر که اصطلاح این فن داند استنباط چرئیات این یک تواند نمود
 بر که اندک فنی حاصل وقت باشد و قواعد این فن داند از چرئیات مذکور. About the soup
 استنباط غیر مذکور. نمودن تواند

He therefore believes in initiative and exploring the possibilities, by the competent poets, of the introduction of new variant metres in consonance with the rules governing the prosody and sound taste, guarding against unmindful overlapping of metres even if it does not adversely effect its flow.

He is of the opinion that, of the ten اجزاء only four i.e. *مفعول مفاعیلین* and *مفاعیلین* composed of *مفعول مفاعیلین* are the main feet, while the rest of the six feet are subsidiary which could be constituted by suitable rearrangement of *اسباب* and *اوتار*.

He subscribes to the view, that the division of *فاحل* into *صغیر و کبری* does not serve any purpose and is therefore redundant.

RUBĀ'Ī :-

After complaining that the constituent feet of *اُرب* and *اُرب* get mixed up inadvertently, he maintains that it is not at all necessary to confine the composition of Rubā'ī to the known 24 metres or even *یک طرح*, a view to which all the great prosodians unanimously subscribe. بعضی آن را بر بیت در چهار وزن آورده اند و لیکن منحصراً در آن نیست و اگر از اوزان معمول شمرده شده شکر بر سبیل قلم و ندرت نشان گیر منتیج اینها این فن اشعار این سخن واضح است

He quotes a Rubā'ī written in a metre other than these.

چون سابقاً گفته شد که اوزان رباعی مخصوص در این اوزان مذکوره نیست بشمار آن یک رباعی که اوزان او غرض از مسطور
است ذکر کرده میشود
در طاقچه‌ها و لکنه‌ها و جودیه‌ها
مفعول مفاعیل مفعول مفعول
بروزان و مکن در طبع اندر کس

و بی‌شک این اوزان را ساکن گردانند و یا مفعولن می‌توانند و باز عین این مفعولن ساکن یا متحرک
سازند و نه از جنس دیگر و غایب و یا جمله هر که در این علم مهارت داشته باشد اوزان دیگر رباعی را سوار
این اوزان که مستخرج است از بحر طویل بعد از تثبیت از بحر دیگر نیز او را حاصل آید مثلاً مفعول
مفعولن مفعولن مفعولن که از اضاف بر مفعول است

MATHNAWI :

He is firmly of the opinion that Mathnawi should be
composed in the following seven metres only

مفعول مفاعیل مفعول	بحر خفیف مدح مخبون مخدوع
مفاعلات مفاعلات مفاعیل	بحر مدح مدح مخدوع
مفعولن مفعولن مفاعیل	بحر مدح مدح مدح مدح
مفاعلات مفعولن مفعول	بحر مدح مدح مخبون مخدوع
مفعول مفاعیل مفعول	بحر مدح مدح مخدوع
مفعول مفعول مفعول	بحر مدح مدح مخدوع

He explains the why of it.

و به انحصار شعور در این بحر بی‌شک آنست که اراد شعور در بیان قصص و حکایات و اشعار و امور طویل الذیل که
غزل و قصیده و جز آن را بر تناید و وقوع هر باید نیست باید که آن پروازی واقع شود که در آن خفتی و عذوبتی که موجب
قبول و سرور خاطر گردد حاصل وقت آید تا اثرات تکرار آن را بر اسماع مستمعان ملالت نیندازد و آید بلکه از استماع
آن نشاء و نشاط و سرور نماید و بر صاحب طبع هم مدح و ستایش که تقبیح و لعن و سب و عیب نگوید و یاد در مطالع کتب
عروض که شش بر مفعول و مفعولن است و در این اوزان و سبب این است که هر از این اوزان در
دیگر نیست که بدین شایع باشد و سبب این است که هر از این اوزان در

On this ground, he frowns upon Khusraw for employing

and the two new metres in Nuh Sipihr
استعاره و سبب این است که هر از این اوزان در
استعاره و سبب این است که هر از این اوزان در

These two couplets could not be traced, to the best of

ability, in Nuh Sipihr edited by Mr. Wahid Mirza, nevertheless, Khusraw has composed second and third Sipihr in the said two metres. As a matter of fact, each of the nine ~~Sipihr~~ Sipihr is composed in a separate metre. Just as Jami, according to Moulana Sulaiman, is the only poet who has composed seven Mathnawis in seven different metres; Khusraw we may say, is the only poet to have employed all the nine metres in a single Mathnawi, an innovation perhaps. Moulana Sulaiman, who forcefully pleads introduction of new variants, metres, strongly disapproves of Khusraw and comments upon the above two lines. *سلالت بطبع حاکم است از اول نصیحت خفت منتظر است و در ثانی عذوبت عذوبت غزل سرود*

بحور و مکرر مکرر used by Khusraw, is included by the Moulana in the metres rejected by the Persians.

GHAZAL :

*اما انرا گفتارواهی ایات ذات مطلع منتهی الوزن والقافیہ غیر متجاور است اثنی عشر بیتا
بعضی غزل خندیده است که مطلع دارد و منتهی در وزن و قافیہ است و متجاور از دو اوزار بیت نیست مفاد
قد دو اوزار بیت است که بعضی از شعراء مستقدمین غزلا را تا دوازده بیت و اگر گفته اند اما در این برهان آن
طریق بر سر گذشت است ... درین عهد شرط دیگر آنست که اقل از پنج بیت و اگر از پنج بیت نباشد -
و نیز شعراء غریب عدد ایات غزل را حدی معین نیست*

This explains why his ghazals, cited in this manuscript, consist of either five or seven verses.

He is fond of trying his hand, where application of mind is required. His attempt to compose *مربعی* and *خزف* cited in the manuscript under reference bear witness to this fact.

A lengthy quotation from his *رباعی*, now inaccessible

enhances the importance of this manuscript. Majm' al Fawā'id throws a flood of light upon the Moulana.

He was a prosodian to reckon with; an accomplished author wielding command over the art of versification and prose, both Persian and Arabic, a profound scholar and critic endowed with insight, and above all a Sufi by instinct and temperament, to whom everything other than Allah, is distasteful.

Most of the verses in this manuscript, can safely be presumed to have been specially composed for the occasion, yet he basically remains a Sufi because he possesses *دیده زلیخائی* and traces everywhere *ماه کنشانی*.

PROGENY OF MAULANA SULAIMAN.

*پائونیت ارعاشق دیده زلیخائی
عزیزیت در سر جانقش ماه کنشانی*

لا اله الا الله

He had two sons, Mulla Ahmad and Shaykh Ibrahim. Ibrahim shifted to Kutiyana, Saurashtra and started a Madrasa there. Mulla Ahmad outshined his father, but his son Ghulam Mohammad has relapsed into oblivion completely. Had Mohammad Rida, the son of Ghulam Mohammad, not cited his lineage, we would not have even known his name. Fatima Khanum, the sister of Mohammad Rida, is known to have inherited the ancestral library only, and that is all.

There are a substantial number of manuscripts in Pir Mohammad Shah in which his hand writing and seal are preserved. He ceaselessly tried to procure and even buy the works of his ancestors and noted on them the year of purchasing from which it is clear that he was alive upto the later half of the 12th century A.H. He has scabbled some jottings here and there but does not seem to have any commentary or independent work to his credit.

He used to read to the people in ^{مسجد سبيل} ^{المواهب اللدنية} of Ahmad b. Khatib al Qastalani (d. 923 A.H.) during the Mawlad days in a Mosque at Haybatpur out side the walled city. A fresh transcript of it was prepared by two of his pupils, Shaykh Mohammad Husayn and Piya al din, the former died in 1060 A. H., the latter, ^{مرفعا} the nephew of the former, completed it in 1165 A. H.

رواية من الورق الاول الى الورق الثاني والستين من خط مولانا واستاذنا الشيخ محمد رضا بن غلام محمد بن علي بن سليمان جدهم (رحمته واسعة) معلما في هذا الكتاب المبارك المسمى بالمواهب اللدنية سببا لا بد من بيانه للتذكرة وهو استاذي المعظم انما جعل الكتاب في القرن الرابع عشر في قديمه كفضل الله عليه الصلاة والسلام مولانا الشيخ محمد رضا بن الشيخ غلام محمد بن مولانا محمد بن الشيخ سليمان الاحمد آبادي قدس الله تعالى اسمه هم في ايام المولد الشريف الشريف الكتاب المذكور في المسجد الواقع في هيبث پور خارج حصار البلاد وكانت تلك النسخة عندنا بخطه مفرطه في حاشيتها بحواشي شرحها الى ان وصلته قراءته في نسخة الخشنة الى الفصل الثاني من المقصد الرابع في سنة تسع وخمسين ومائة ثمانمائة فالتفت اليه الله تعالى ان قدس سره من ذاك المحل استاذي الكامل الشيخ العالم العامل عني الطاهر مولانا الشيخ محمد رضا بن علي فتنيسر له قدس سره الخشنة في لفرافا في كتاب سلسله به ايام المولد الشريف سنة واحدة وكانت الاصل في المكتوبة المحضة احدى وستين ومائة فناداه مناد اطلعه الاعلى في السادس والعشرين من جيلادي الاخر سنة ستين ومائة واثم الف - فاجاب رحمه الله تعالى فكتب سلسله به بعده من ذاك المحل الفرافا ايام المولد الشريف فحشده ما كتب الى ان وصل الى تمام المقصد السادس في العشرين من المحرم الحرام سنة خمس وستين ومائة واثم الف - وثم ايام المولد الثالث من المجلدات الاربع وشيخه في المجلد الرابع انشاء الله تعالى المقصد السابع في وجوب محبة صلى الله عليه وآله عليه وعلى اله وصحبه وسلم - ① مرره العبد المقتفر الى الله الاحد الصديقا والدين عنده بن ابي اناسم بن محمد بن الشيخ محمد قدس سره الوزير الثالث والعشرين من صوفية بالجز والقطر ١١٦٥ هـ